

Geheim agent voor de paus?

Diplomat nam de rol over van de Vaticaanse inlichtingendienst

- ▶ Recente boeken zien spionnen in dienst van de paus
- ▶ Heilige Stoel vergaart informatie via nuntius
- ▶ CIA rekruteerde ook geestelijken als agent

Erik DE SMET

De Belgische Veiligheid van de Staat, de burgerlijke inlichtingen- en veiligheidsdienst, is op één na 's werelds oudste dergelijke dienst. De oudste is die van de Heilige Stoel. Over geheime agenten in dienst van de paus verschenen de voorbije jaren meerdere boeken. Sommige auteurs laten hun fantasie de vrije loop, maar dat betekent niet dat Rome nooit discreet gevoelige informatie sprokkelde.

Zopas verscheen bij Lannoo *Spionnen van de paus* van de hand van de Amerikaanse historicus Mark Riebling. Het boek vertelt op basis van historische bronnen het verhaal van een katholiek netwerk in nazi-Duitsland onder leiding van Joseph Müller, die behoorde tot de top van de militaire contraspionagedienst *Abwehr*. Müller werkte met andere christenen heimelijk aan een al-

Paus Franciscus ontvangt diplomaten, Romes ogen en oren in de wereld. © KNA-Bild

ternatief voor de nazi's. Via een jezuïet in Rome had hij rechtstreeks contact met Pius XII. In 1943 werd Müller ontmaskerd en afgevoerd naar een concentratiekamp. Rieblings boek bevestigt het aloude katholieke beeld over Pius XII: de paus verzette zich wel degelijk tegen de nazi's.

Hoe zit dat nu echt met die spionnen van paus? Wat is mythe en wat is waarheid? Strikt genomen is de Vaticaanse inlichtingendienst het orgaan dat tijdens de Franse Revolutie in 1793 werd opgericht en later de Congregatie voor Buitengewone Kerkelijke Aangelegenheden werd

genoemd. Het werkt via de nuntiaturen en doet aan diplomatieke informatiegaring. De archieven ervan zijn toegankelijk.

Over België in de negentiende eeuw bijvoorbeeld behandelt het gros van de informatie de Eerste Schoolstrijd (1878-1884). De nuntius gaf die informatie

door aan Rome. Vanaf 1920 werd de werking van de nuntiaturen geprofessionaliseerd, maar dat is wat anders dan spionage.

Toch waren katholieken betrokken partij in het spel van geheime diensten. Joseph Müller werd in mei 1945 door het Amerikaanse leger bevrijd en prompt

Informatie verzamelen is nog wat anders dan spioneren

ingeschakeld als agent voor de Amerikanen. Enkele weken na de bevrijding stichtte hij in het door de Amerikanen bezette Beieren de christendemocratische partij Christlich-Soziale Union (CSU), die snel een van de pijlers werd van de West-Duitse democratie.

Bill Donovan, de chef van wat later het Central Intelligence Agency (CIA) zou worden, rekruteerde in 1944 persoonlijk de Vlaamse dominicaan Felix Morlion als geheim agent. Morlion spioneerde in het Vaticaan en was een spilfiguur in een groter katholiek spionagenetwerk. Onderzoek van vrijgegeven archiefmateriaal toont aan dat hij vooral saai rapporten naar Washington stuurde.

Atheïst beluistert missionarissen

Moraalfilosoof Walter LOTENS brengt beweegredenen van missionarissen in Latijns-Amerika in kaart

Zes jaar lang leefde en werkte moraalfilosoof en gewezen leerkracht zedenleer Walter Lotens in Suriname, waar hij geboeid raakte door wat er zich afspeelt in Latijns-Amerika. Bij zijn reizen door het continent ontmoette hij indrukwekkende (ex-)missionarissen en over hen schreef hij *Engagement met of zonder God. Atheïst onder missionarissen*, al viel naar zijn smaak het woord 'God' op de kaft wat te groot uit.

„Ik voel me een brugfiguur tussen de wereld van de vrijzinnigheid en het christendom”, zegt Lotens. „Op reis raakte ik gefascineerd door figuren als *padre* Mi-

guel in Bolivia en broeder-oblaat Gilberto Pauwels, die als antropoloog het leven van de inheemse bevolking deelt. Zij zijn allereerst sociale werkers die dicht bij de mensen staan, niet eng caritatief, maar sterk maatschappelijk geëngageerd. Het beeld van 'de missionaris' onder vrijzinnigen is volkomen achterhaald. Missionarissen zijn er al lang niet meer op uit ziertjes te winnen. Velen zijn vertegenwoordigers van de bevrijdingstheologie.”

Lotens valt het op dat heel wat missionarissen in de jaren 1950, na de oproep van Pius XII om naar Latijns-Amerika te trek-

ken, vertrokken met de oude schema's in het hoofd, maar zich door de armen lieten bekeren. „De meest radicale uiting daarvan was dat ze zich bij revolutionaire bewegingen voegden zoals de sandinisten in Nicaragua. Ex-scheutist Guido De Schrijver zei dat alle waarden die hij uit West-Vlaanderen had meegebracht, door elkaar werden geschud. Voor velen verloor de Europese vraag 'Bestaat God?' elke betekenis en sommigen traden uit, al bleven ze sterk geëngageerd.”

Geen monopolie

Walter Lotens bestempelt zichzelf als een „religieuze atheïst”, in de lijn van Leo Apostel, de Gentse hoogleraar die zijn leermeester was. „Het transcendent is geen monopolie van de godsdiensten”, meent de auteur. „Dat merk je sterk in de beleving van de inheemse volkeren. Ze geven een eigen invulling aan het christendom en missionarissen zoals Gilberto Pauwels halen daar hun neus niet voor op.”

Het engagement ziet Lotens niet wegebben. „Ik ben hoopvol gestemd door wat ik jonge generaties zie doen in coöperaties, voedselteams, geefmarkten en dergelijke. Het is een engagement op een minder radicale manier dan in mijn generatie, van wie velen zijn opgebrand of cy-

nisch geworden. Het gaat om het haalbare, over de grenzen van de vakjes van weleer. Of je je inzet met of zonder God, is vandaag van geen belang meer.” (EDS)

Walter Lotens, *Engagement met of zonder God. Atheïst onder missionarissen*, Garant, Antwerpen, 2016, 270 blz., 31,90 euro, ISBN 978 90 4413 354 7.

Advertentie

Mijn Stannah Siena, aangepast aan mijn behoeften

Documentatie en gratis prijsopofferte op 0800 95 950

info@stannah.be

www.stannah.be

Naam + Voornaam
Adres
Postcode Tel :
Stad E-mail

Stannah sprl
Poverstraat 208, 1731 Relegem

Stannah

Pedro Casaldáliga, missionaris en bisschop in Brazilië, is een van de voormannen van de bevrijdingstheologie. © KNA-Bild